

Архивите днес
Archives Today

ЦИФРОВАТА ПАМЕТ. КОМУНИКАЦИЯ И ТАЙНА ЧАСТ ВТОРА

Юри Тодоров

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията разглежда проблема за възможностите за съхранение и трайно запазване на интелектуалния ресурс на нашето съвремие чрез дигитализация, мобилност и миграция и обръща внимание на един нов ресурс – информацията, която се пази в тайна. Централизираната информация в огромни хранилища на историческата памет никога няма да може да догони информационната лавина по отношение на наличния капацитет. Модерният архивист е мениджър на корпоративното поведение за архивните информационни ресурси. Налага се преход към т.нар. виртуален архив, който да си сътрудничи с останалите глобално достъпни информационни ресурси. Много хора възприемат интернет като автоматичен израз на обществения и технологичен прогрес. Впоследствие става ясно, че информацията има и тъмна страна, а това е тайната. Междувременно Уикилийкс се превръща в събирателно пространство за повече от един милион документи и успява да ни даде представа за това как би изглеждал светът без граници.

Keywords: digitalization, virtual archive, information resources, historical memory, intellectual resources, Wikileaks

Цифрово съдържание и научна комуникация

Вече повече от три столетия за целите на научната комуникация и публикация се използват продуктите на печатарската преса. Сега се появяват индикации за това, че тази медия може да бъде заменена с друга. Интернет технологията създава нови средства, с помощта на които учените могат да представят пред научната аудитория резултатите от своите изследвания. Налице са признаци за настъпването на преломния момент. Пишещата машина, библиотеката, търсенето в каталози и кореспонденцията с издатели и рецензенти се превръща в остаряла система, която днес трябва да се преориентира. Компютърът и интернет сега заместват много звена в описаната верига. При производството на текстове все повече се използват готови текстови модули, които се възприемат фрагментарно с помощта на търсещата функция на уеб

браузера. С въвеждането на онлайн системите за управление на редакциите и за електронно публикуване се променя отношението на авторите към рецензенти и издатели.

Развитието на модерната наука до голяма степен е повлияно от изобретението на Гутенберг. Тезата за революционното въздействие на печатарската преса е представена от различни автори, например и от Елизабет Айзенщайн (Eisenstein, 1979). Авторката подчертава в нейното изследване, че печатарската преса прави възможно увеличаването на достъпа до публикувани материали, освобождавайки ресурс за извършване на научни изследвания. Обръщението на научни публикации благоприятства разкриването на противоречия в теориите и повишава качеството на научната продукция. Не на последно място, печатът се отразява благотворно върху развитието на способности за четене и писане сред широки кръгове от населението, което от своя страна разширява основата за повече научни открития.

Следващият основен момент в развитието на научната комуникация е появата на първото научно списание *Philosophical Transactions* през 1665 г. и налагането на метода за взаимно рецензиране *Peer Review* (Zuckerman & Merton, 1971). Рецензирането има сериозни последици за прогреса в областта на науката и наред с това притежава символично значение. Авторите придобиват авторитета на периодичното издание, в което публикуват, а техните читатели се доверяват на достоверността и приноса на получените научни съобщения. Това се гарантира от реномето на изданието, което се гради, не на последно място, на системата за рецензиране.

Следващ съществен момент в развитието на научната комуникация е ролята на издателя в пазарния кръговрат, който има икономически интерес от публикуването на качествени научни продукти. Първи сведения за това се описват от Роберт Дарнтън в неговото изследване върху търговската стойност на енциклопедиите от времето на Ренесанса в предреволюционна Франция (Darnton, 1979). Тук икономическият интерес обикновено се поставя пред изискванията на публиката, за която се прави изданието, т.е. отчитат се само тези изисквания, които са в полза на реализацията на икономическия интерес. Друг аспект, който Дарнтън отбелязва в своята студия, е икономическият риск за издателя, който трябва да прецени пазарния успех на книгите. Научните произведения са индивидуални продукти и опитът от продажбата на една книга не може автоматично да бъде пренесен за друга.

Отчитайки историческото развитие в областта на научната комуникация, става ясна тенденцията за промяна, която напоследък, с появата на дигитализацията, започва да се изостря. Паралелно с развитието на медийните технологии може да се отбележи, че пазарът за научна литература през последните години изпада в кризисно състояние. Кризата се изразява, от една страна, като финансова, т.е. липса на средства за закупуване на научна литература и

попълване на библиотечните фондове, а, от друга, като продълговата – недостиг от качествени и актуални публикации, които да са поставени в научно обръщение. Това състояние се предизвиква от ценовата политика на големите издателства, които се стремят да монополизират пазара на научна литература и непрекъснато повишават цените за абонамент на периодични издания и за достъп до цифрови ресурси. Това е една съществена причина за появата на т.нар. *serial crisis*, криза на периодичните издания, която пряко касае научната комуникация днес. Реакциите на научната общност и на организациите се концентрират в нашумялото напоследък понятие „отворен достъп“, което се опира на съвременни интернет технологии¹⁾. Усилията все повече се съсредоточават върху публикуването по електронен път и свободния достъп до научна информация. Под свободен достъп в този смисъл трябва да разбираме предоставянето на публикации безплатно и публичното използване на интернет-базирана платформа. Така се дава възможност на заинтересуваните лица да използват публикувания текст изцяло, да го копират, предоставят на други и отпечатват, т.е. да си служат с него по всеки легален начин, без да възникват каквито и да било финансови, законови или технологични ограничения, с изключение на възможността за достъпа до интернет.

Важно практическо приложение придобиват две стратегии, които са формулирани още в Будапещенската инициатива за отворен достъп от 2001 г. – „златен път“ и „зелен път“. В смисъла на *Golden Road Open Access* трябва да се разбират публикации, които са направени с електронни средства за първи път и оригинално, при спазване на класическия начин за гарантиране на качеството. Под *Green Road Open Access* имаме предвид повторното публикуване на научна литература, която преди това е била издадена по традиционен, не свободно достъпен начин. Това може да стане чрез репозиториуми на научни институции, които да гарантират непрекъснатата наличност.

С приложението на „златния път“ в открития достъп основно се променя финансирането в системата на научната комуникация. Разходите се изместват от потребителите върху авторите, което се извършва според модела „authorpay“. Тук самият автор трябва да финансира своята публикация изцяло или частично. Наред с това, с издателска дейност започват да се занимават научни институти и обединения, както и отделни учени. Първият проблем във връзка с открития достъп може на това място да бъде определен, както следва: материалните ресурси на отворения достъп трябва да се подсиgurяват с помощта на подходящи модели за финансиране. От гледището на научната общност би било добре, ако финансирането се прави без изключения. Ако разгледаме по-подробно приложението на концепцията за отворен достъп в различните научни отрасли, могат да се открият значителни предметни различия. Определен напредък тук отбелязват природните науки, докато хуманитаристиката се отнася с по-голяма сдържаност. Това е особено силно изразено за самоар-

хивирането в смисъла на „зеления път“. Трябва да се отбележи, че публикуването в стратегията за отворен достъп носи на автора значителни предимства, които засягат достъпа до една широка читателска аудитория и допълването на възможностите за цитиране. Наред с това, трябва да бъде отчетено и едно символично значение. В областта на хуманитарните науки не се гледа с добро око на самостоятелно издадените публикации. Медията електронен репозиториум все още няма реномето на високо ценено място за публикуване. Решението на този проблем би могло да се намери в налагането на минимални стандарти, които да гарантират необходимото ниво на качество и репутация, така че „зеленият път“ за публикуване да се превърне в равнопоставен начин на издателска дейност за научните институции, а не в средство за публикуване на издания, които другаде не биха намерили място.

Съвременните форми на научна комуникация, които висшите училища се стремят днес да развиват определено се опират на философията за свободен достъп. В този смисъл сайтът на научната институция трябва да бъде средата за публикуване на актуалните научни трудове на своите членове, както и за активен научен обмен и комуникация. Наред с материали от научни конференции, по този начин трябва да заявят присъствие в интернет пространството сборници и поредици, които институцията издава (повечето от тях с финансови загуби).

В областта на научната комуникация днес се извършва смяна на парадигмите. Научна информация може да се получи навсякъде, веднага и в неограничено количество в електронен вид. Научната дейност се ускорява от възможността за мигновен достъп до необходимата информация. Много често научните новости се публикуват веднага, без забавяне, в мрежата, където се прави и дискусия. Традиционната печатна форма на публикуване обикновено се допълва с цифрово съответствие. Откритият достъп до научни публикации е индикатор за новата генерация на научно публикуване. Без открит достъп се възпрепятства получаването на информация не само за хората, но и за машините (публикациите не са видими за търсачките). Това намалява репутацията не само на отделния изследовател, но и на институцията, където той работи. Принципът е „publish or perish!“, а не печатай ръкописи и ги предлагай за обсъждане в ограничен кръг. Научната комуникация днес е интернет базирана: „be web visible or invisible“ (лесно може да се добие представа за научната популярност на колегите от справка в Google). Всяка моделна научна институция може да възприеме философията за свободен достъп до научни публикации и да стимулира дейностите за електронна научна комуникация. Това би издигнало авторитета на отделните членове и на институцията като цяло.

Интернет-базираните медии дават достъп до информация и научни ресурси. В тази област отбелязваме динамично развитие, което дава силно отражение върху методите на учене и обучение. Наред с положителните аспекти,

представени по-горе, трябва да се отбележи и проблемът, който поставя отношението към несериозни текстове или несериозното отношение към текстове и ресурси, ползвани от интернет. Една форма на проява и следствие от това е появата на плагиати, които се ползват при различни видове проверки и изпитвания. Под плагиати в този смисъл трябва да разбираме текстове, които изцяло или частично се взимат от интернет, без упоменаване на техния произход. По такъв начин плагиати се произвеждат като домашни или курсови работи или под формата на реферати или есета по зададени теми. Наред със свободно достъпните текстове, напоследък плагиатите се комерсиализират чрез така наречените образователни портали. Един популярен у нас портал, който „работи“ в тази област, е например сайтът romagalo.com. На такива места могат да се намерят готови текстове, които изцяло или частично да послужат за основа при изготвянето на изпитни задания. Опитът на различни училища и университети показва, че плагиатите междувременно са се превърнали в задължителен елемент от учебната дейност.

Структурата на взиманите текстове може да бъде представена в следната схема: пълни плагиати, при които целият текст е използван от друг източник и частични плагиати, в които една част от текста е взет от друг източник. Тук не става дума за единични и изолирани случаи, а за масови прояви, които са типични навсякъде. Неправомерното използване на текстове представлява нарушаване на авторските права на собственика на оригиналния текст.

В модерни условия отношението към интелектуалната собственост подлежи на непрекъсната промяна. Редица норми променят действието си в обществената практика. В сферата на образованието плагиатите водят до следните отрицателни ефекти: когато те остават неразкрити, не се постигат необходимите за съответната квалификация изисквания, което се отразява отрицателно върху качеството на положения изпит. Ако използването на плагиати стане обществена практика, то може да се приеме, че получаването на диплома се постига, без да се полагат предвидените в учебните планове постижения, което оказва влияние и върху качеството на дипломите. Всеки успешен опит за използване на плагиати води след себе си множество последователи и цяла комерсиална система за предлагане и размножаване на писмени работи. Освен това се нарушава доверието между преподаватели и обучаеми. Преподавателят се занимава непрекъснато с откриването на преписани и използвани вече текстове, което води до демотивация на двете страни.

С цел да се намали възможността за използване на готови текстове при писмени работи, могат да се използват различни автоматизирани и ръчни методи. Проверката на ръка по очевидност или при използване на търсещи машини (Google) води до успех при разкриване на плагиати от тип „copу и paste“, но голяма част от текстовете, които са получени с използването на по-сложни методи, остават неразкрити (Sattler, 2007). Така например, една автоматизирана

система е в състояние да разкрие текстове по подобие и да направи проверка на текста знак по знак. По този начин се отбелязват всички пасажки, взаимствани от други текстове и работите, които се изготвят чрез закръпване от готови текстове стават видими и доказуеми. Трябва да се има предвид, че в повечето случаи наличието на подобни обстоятелства се обяснява с пропуски да се направи цитирането по надлежния начин. Използването на подобна система може да намери приложение не само при проверката на писмени работи, които се изготвят в свободни условия, но и при писмени проверки и изпитни работи за разкриване на наизустени текстове.

Множенето на плагиати несъмнено е отрицателен ефект от използването на Интернет и дигитализацията на ресурси за нуждите на обучението. Навременното осъзнаване на този проблем както от страна на учебните заведения, така и от страна на обучаемите, може да предотврати формирането на своеобразни „сору-paste-интелекти“, които се справят добре с търсенето на информация и знания, но в действителност не разполагат с такива.

Информационният бум и тайната информация

През декември 2006 г. за първи път се появява една нова платформа за анонимно разпространение на иначе пазена в тайна информация, „Уикилийк“. Разкритите документи показват истините за света. „Уикилийк“ се основава на идеята, че просветеният свят е един по-добър свят. Първата публикация е подписаното от сомалийския водач на ислямистите шейх Хасан Дахир Авейс разпореждане за убийството на представители на властта. Истинността на подписа никога не се доказва, но „Уикилийк“ веднага става известна. Следват и други документи. Някои от тях са тайни документи на Сайентологи или на пазения в строга тайна списък на членовете на дяснорадикалната Британска национална партия (ноември 2008 г.). През юни 2009 г. се публикува доклад за убийствата, извършени от полицаи в Кения и „Уикилийк“ получава за това наградата за нова медия от „Амнести Интернешънъл“. Тя е връчена на австралийския програмист и автор Джулиан Асандж, лицето на „Уикилийк“.

До началото на новото хилядолетие усилено се говореше, че светът върви по пътя към ново информационно общество. Колкото повече информация, толкова по-голяма прозрачност. Това беше насадената за времето теза. Много хора възприемат Интернет като автоматичен израз на обществения и технологичния прогрес. Впоследствие става ясно, че информацията има и тъмна страна, а това е тайната. Тайните служби никога не разкриват докрай мащабите на документите, които са критични за националната сигурност. Така например, с идването на власт на правителството на Джордж Буш, количеството на класифицираната информация нараства значително за един четиригодишен период, от 2001 до 2004 г. – от 9 милиона документа на повече от 15 милиона документа²⁾. През 2010 г. журналисти от „Вашингтон пост“ публикуват поредица

от статии под заглавието „Тайната Америка“, които се базират на двегодишни проучвания. Заключение е, че светът на тайните е с огромни размери, а зад публичната държава съществува още една тайна Америка. Апаратът на тайните служби е набъбнал дотолкова, че дори шефът на CIA не може да го управлява, по думите на министъра на отбраната на САЩ Робърт Гейтс в интервю за вестника³⁾. В сравнение с тези мащаби, Уикилийкс е само един незначителен опит за противодействие на задълбочени тенденции.

През есента на 2009 г. „Уикилийкс“ се превръща в събирателно пространство за повече от един милион документа. Редица страни спират достъпа до платформата, между които Китай, Северна Корея, Русия, Израел и Зимбабве. През декември 2009 г. „Уикилийкс“ започва да стачкува – вместо обичайната страница е публикуван призив за дарения, за да може да се осигурят средства за сътрудниците и работата на сървърите, което се превръща в трудна задача. През март 2010 г. страницата се появява отново, но със силно съкратено съдържание, а през април „Уикилийкс“ публикува видео от борда на вертолет „Апачи“, показващо нападение на американски войници над група цивилни иракчани и двама журналисти от „Ройтерс“ в Багдад. Войниците са взели камерите на журналистите за оръжие.

В края на май 2010 г. е задържан войникът от американската армия и ИТ специалист Брaдлей Менинг с обвинението, че е предоставил на „Уикилийкс“ тайна информация. Той е предаден от бивш хакер, който твърди, че Менинг се е хвалил по чатове, че е дал на „Уикилийкс“ филма с нападението на хеликоптера и много други сведения, ползвайки достъпа си до тайни мрежи. „Уикилийкс“ публикува през юли дневниците от афганистанската война. Това са повече от 76000 военни доклада от Афганистан за времето от 2004 до 2010 г., в които се описва една подробна картина за войната. Следват 400 000 документа за войната в Ирак от 2004 до 2009 г. Това е най-масивната публикация на военни документи в историята на САЩ. Огромното количество документи се поставя в пригледен вид от „Шпийгел“ и „Гардиан“ с помощта на интерактивни регистри за търсене. Между другото става ясно, че от около 100 000 убити по време на войната в Ирак приблизително 66 000 души са били цивилни лица. През ноември 2010 г. следва „Кабелгейт“, „Уикилийкс“ започва да публикува дипломатическа кореспонденция на посланиците на САЩ за периода от 1966 до 2010 г.

През март 2011 г. Даниел Домшайт-Берг, известен под името Даниел Шмит, публикува книгата си за „Уикилийкс“⁽⁴⁾. Много лична и интимна история за един продължителен етап от неговия живот, свързан с дружбата му с Даниел Асандж. В книгата той описва картината на една организация, която е започнала анархично, станала е бързо известна и популярна, за да се превърне в едно крехко персоналити шоу на един човек. Тезата на Домшайт-Берг е, че егото на Асандж е навредило на водещата идея на „Уикилийкс“ по непопра-

вим начин, като превръща цялата платформа в една мъртва структура. Разрият между Асандж и Берг настъпва по време на големия успех, не изведнъж, а бавно и болезнено. В края на този процес техните пътищата се разделят. Асандж, превърнал се в кибер-икона, продължава да управлява закодираното бъдеще на „Уикилийкс“. Домшайт-Берг, заедно с няколко отцепници, основават конкурентната платформа „Опънлийкс“, вземайки със себе си огромен масив от документи, които те биха върнали на Асандж, само ако той успее да се справи с дисфункцията на „Уикилийкс“.

Първият значителен удар „Уикилийкс“ постига с публикуването в Интернет на наръчниците от Гуантанамо под заглавие „gitmo-sop.pdf“. Документите доказват по недвусмислен начин, че правителството на Джордж Буш не спазва споразуменията на Генфската конвенция. Идеята на „Уикилийкс“ е да покаже детайлите на своеволията в лагера, видими и прегледни за всеки. Това е една нова форма на отношение към информацията, нов вид журналистика въобще. Малко след това Домшайт-Берг и Асандж се срещат за първи път в Берлин на ежегодната конференция на Хаос компютър клуб (ССС)⁵⁾. Асандж пристига само с раница и нищо друго. В раницата е всичко необходимо – телефон, кабели, лаптоп. Докладът, който Асандж изнася в едно мазе, е посетен от около 20 души. Всъщност той не обича хакери, независимо че и той самият произлиза от тази сцена, където е известен под псевдонима Мендакс. Тай определя хакерите като „идиоти и непотребни хора“⁶⁾. Първият общ успех на Асандж и Домшайт-Берг е публикуването на вътрешни документи на швейцарската банка Бер, които се получават на електронния адрес на Уикилийкс. От документите се вижда начинът, по който банката помага да се укриват данъци, дължими за огромни доходи. Адвокатите на банката постигат временното спиране на сайта на „Уикилийкс“, но щом като страницата се спре от едно място, тя изскача веднага на стотици други места. Публикува се даже нейният IP адрес, 88.80.13.160, който сега е изключително популярен (около 47 000 резултата в Google). Става дума за т. нар. ефект на Стрейзанд, който е известен с факта, че популярната американска артистка се опитва да запази анонимността си и да забрани снимка на едно нейно име, след което снимката се появява в Интернет и е видяна от хиляди души.

След този успех Домшайт-Берг работи с псевдонима Шмит (Шмит е името на неговия котарак). Шмит обаче бързо научава, че „Уикилийкс“ не разполага със стотици активни помощници, както твърди това Асандж пред обществеността, а по-скоро е едно виртуално формиране от битове и байтове, носено от въображението, импровизацията и идеализма. Платформата „Уикилийкс“ на този етап е предприятие от двама души, твърди Домшайт-Берг в своята книга. „Уикилийкс“ няма адрес, офис, не притежава никаква инфраструктура, разполага единствено с името на домейна и един „средновековен сървър от категорията електронен боклук“.

И по-нататък: „Ако противниковата страна знаеше, че ние сме само двама многознайковци с остаряла машина, то тя можеше да спре нашия прогрес“. Непрекъснато възникващите аварии около сървъра дори идват в подкрепа на мита, че тук се прави цензура или има хакерско нападение, управлявано от тъмни сили. Известно подобрене в техническото състояние на „Уикилийкс“ настъпва според Домшайт-Берг с идването през 2009 г. на най-добрия програмист на света, както той твърди, с псевдонима „архитектът“ – the architect, в определен смисъл, е бащата на матрицата, известен от едноименната холивудска трилогия. В „Уикилийкс“ „архитектът“ е баща на нови революционни програми, своеобразен Колумб на платформите от тип „whistleblower“ – както е известно, информаторите са хора, които разкриват на обществеността нередности за дейността на дадена организация. Единственият проблем на Уикилийкс до този момент са хаосът, недостатъчните ресурси, нахвърляни неща, без никаква структура и с голяма опасност за интервенция. Постепенно „архитектът“ превръща Уикилийкс в едно електронно съвършенство, в крепост, от която днес почти нищо не е останало.

Близките отношения между Асандж и Домшайт-Берг се демонстрират в описанията, които последният прави в споменатата книга. Асандж, например, не обръща внимание на облеклото или на каквито и да било статусни символи. Дори неговият лаптоп е един малко остарял iBook. Освен това, носи дрехи и чорапи на три ката и в продължение на дни, без да ги сменя. Поведението му от време на време е като на човек, „който като че ли не е отгледан от хора, а от вълци“. За сметка на това работи много, може да се слее с компютъра си и „за дни да замръзне заедно с монитора в монолитна общност“. Той като е гений, той е в състояние да работи с клавиатурата на своя лаптоп с такава луда скорост, че може спокойно да се облегне назад, докато процесора все още е зает с обработването на подадената информация. В същото време става ясно, че Асандж взима насериозно съмненията за преследване на неговата личност. Докато параноята го обсебва, той изпитва пълна липса на чувство за ориентация. Даниел обяснява бялата си коса с един злополучен експеримент, който прави на четиринадесет годишна възраст. Твърди, че е правил опит да сглоби ядрен реактор в мазето, който обаче свързва неправилно. От тогава косата му израства бяла заради освободеното в експеримента гама лъчение. Други интересни истории той разказва около произхода на своето име. Това му помага да развие особено отношение към истината. Той я масажира, разтегля, наглася към жизнените ситуации. Домшайт-Берг пише: „Джулиан се пресъздава всеки ден наново като твърд диск, който непрекъснато се преформтира“.

Разкритията на Домшайт-Берг красноречиво говорят за действителното състояние на „Уикилийкс“, което се отдалечава от обществените отношения

към новата платформа. Всъщност, казва той, всички ние бяхме само управители, говорители, но не и бойци от подземния свят. Ние ползвахме под наем сървъри и чакахме за документи. Никога не сме поръчвали такива, а още по-малко сме ги хаквали.

Това е опорната точка за реализиране на нова идея, която се основава на истинската откритост. Транспарентна „Уикилийкс“ с действително седалище, уредено финансиране – един вид еволюция след революцията. „Уикилийкс“ се отказва фактически от първоначалната си философия, предава идеята, публикувайки само подобрени документи. Това всъщност е предателство и към самия документ. На 17 септември 2010 г. се регистрира областта openleaks. Тайните знания служат единствено за консервиране на недемократични сили. Трябва да свикнем с това, че информацията се разпространява свободно в компютърни мрежи. Лийкингът е нов метод за изграждане на една транснационална информационна агенция. Времето на национално ориентираните медии завършва с появата на Интернет. Сега е на мода да се издава информация. Държавни служители издават държавни тайни, войниците – военни стратегии, сътрудниците на частни фирми – фирмени тайни и технологии. Мотивите за това са различни – нисши служители могат да ликвидират големи неща, за да си отмъстят на началника. Спорна е също така и стойността на издадените сведения. Когато по този начин се разкриват административни пропуски и лошо управление, публикуването изглежда оправдано. Преди ерата на Интернет издателите бяха от средите на пазителите на тайните, като например при аферата „Уотъргейт“. Днес това са по-скоро случайни хора, които намират незащитена информация на вътрешни сървъри и я копират оттам. Openleaks предоставя възможност на самия информатор да реши кой да получи подадената от него информация. Платформата е създадена така, че да гарантира пълната анонимност на подаателя. Независимо от това, скандалните случаи от последните години сочат, че лийкингът е опасна дейност. Комуникационните канали на платформите от тип „Уикилийкс“ попадат все повече под натиск. Американската полиция, например, иска да получи достъп до личните Туитър данни на Асандж. Така ще може да се разбере кои са неговите лични контакти. Издаването на данни, при запазване на анонимността и гарантиране на професионалното бъдеще, изисква спазването на редица правила за сигурност. При това е ясно, че анонимността има своите граници. Локалните мрежи по принцип не са анонимни, т.е. администраторите могат да проследяват действията на съмнителни лица. Необходима е висока доза криминална енергия, за да се отклонят данни от такава среда – фотографски методи, използване на изоставен компютър или на чужд акаунт и др.

Във всеки случай „Уикилийкс“ успява да ни даде представа за това как би изглеждал светът без граници. Сега остава идеята да бъде доразвита и реа-

лизирана докрай. Появи се, разбира се, български вариант на оригинала под името Болкан-лийкс. На сайта се подчертава, че изпратените сведения ще бъдат обработвани с гарантирана конфиденциалност посредством тор-сървър. Всъщност, тор-мрежата е мрежа от сървъри за анонимност в интернет, в която могат да се скрият сведения за потребителите, чрез които те биха могли да се идентифицират. Използваният софтуер е с отворен код и мрежата се ползва безплатно. Тор-системата принципно не дава възможност интернет адресите на подателя и получателя да бъдат разчетени по някоя от точките, в които се извършва комуникацията. Така адресите на крайните участници в комуникацията остават скрити. Получателят получава сведения за последния посредник в информационния обмен, но не и за адреса на оригиналния подател. Въпреки това, съществуват техники, които позволяват разкриване на анонимността в тор-мрежи. Такива се съобщават в литературата и са едно доказателство за възможни атаки в тор-мрежи за разкриване на IP адреси (разкрити са напр. бит-торент потребители, ползвали тор-анонимна мрежа през март 2011 г.). Има и една голяма разлика между оригиналния „Уикилийкс“ и балканското подобие. Зад оригиналния има лице, това на създателя му, а тук няма. Съмнително е също така шумното обявяване на сайта в медиите. „Болканлийкс вероятно е създаден за обявените цели: „...искаме прозрачност и за да се борим срещу организираната престъпност и политическата корупция на Балканите“⁽⁷⁾, но балканският вариант винаги е съпроводен със съмнения.

БЕЛЕЖКИ

1. Open access: Вж. Suber, P. Open Access Overview. Focusing on open access to peer-reviewed research articles and their preprints. <http://www.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm>
2. Glaser, P. WikiLeaks. Chip 03/2011 (Chip Communications GmbH, München), p.61
3. Top Secret America. The Washington Post. <http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/articles/national-security-inc/>
4. Daniel Domscheit-Berg: Inside WikiLeaks: Meine Zeit bei der gefährlichsten Website der Welt. Econ Verlag, Berlin
5. CCC е хакерска организация със седалище в Берлин, основана на 12 септември 1981 г., която има повече от 9000 членове. Chaos Communication Congress е най-големият хакерски конгрес в Европа, на който участват около 4500 души. Клубът изгражда интерактивната мрежа Bildschirmtext (Btx) през 1983 г., с която придобива популярност.
6. Streck, M. Wikileaks – wie es wirklich war. Stern 7/2011, S. 70 – 80.
7. <https://www.balkanleaks.eu/>

ЛИТЕРАТУРА

- Darnton, R. (1979). *The Business of Enlightenment: A Publishing History of the Encyclopedie, 1775–1800*. Harvard Univ. Pres.
- Eisenstein, E. (1979). *The printing Press as an Agent of Change. Communications and Cultural Transformations in early-modern Europe*. CUP, Cambridge.
- Sattler, S. (2007). *Plagiate in Hausarbeiten – Erklärungsmodelle mit Hilfe der Rational Choice Theory*. Hamburg, Verl. Dr. Kovac.
- Zuckerman, H., Merton, R.K. (1971). *Patterns of evaluation in science: institutionalization, Structure and Functions of the referee system*. Minerva 9:66-100.

DIGITAL MEMORY COMMUNICATION AND SECRET

Abstract. The paper deals with the problem of storage options and the capabilities of permanently preservation of the intellectual resources of our times through digitalization, mobility and migration and draws attention to a new resource – information that is kept in secret. Centralized information in large repositories of historical memory will never be able to catch the avalanche of information regarding the available capacity. The modern archivist is a manager of the corporate conduct for the archival information resources. A transition is needed to the so called “virtual archive” to cooperate with other global information resources available. Many people perceive the Internet as an automatic expression of social and technological progress. Now it becomes clear that information has a dark side and this is the secret. Meanwhile Wikileaks becomes a collective space for more than one million documents and manages to give us the idea about how the world would look without boundaries.

Assoc. Prof. Yuri Todorov, PhD

✉ Sofia University “St. Kliment Ohridski”
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504, Sofia, Bulgaria
E-mail: todorov@clio.uni-sofia.bg